

21. szám.

ISKOLAI LAP,

protestans nevelészetű közlöny.

Szeged, 1861. szeptember 30.

Felelős szerkesztő:
Szeberényi Lajos.
(lakása: Előház utca, 55-dik szám.)
Főmunkatárs: **Vince Sándor.**

Megjelen:
Minden hónap 10., 20. és 30-dikán.
Előfizetési díja:
Egész évre 2 forint, félévre 1 for.

Brighman Laura.

(Olaszból.)

Nyájas olvasók! igen különös egy történetet készüljete hallani. Ez élettörténete, vagyis inkább az életre csodaszerű föleszmélése, mintegy bevezetése egy leánykának. Nem több még tizenhat évesnél (t. i. akkor, midőn róla első ízben tudomást nyert a világ), azonban rendkívüli jelenés, hasonlíthatlan példája a növelői csodatevő szeretetnek. Gondoljatok oly szegény leánykát, ki nem hall, nem beszél, nem lát, szagot nem érez; mégis tud olvasni, írni, számolni, érti a történelmet és földíratot, női munkákat készít, s a mi legfőbb, ismeri s a szerint tiszteli Istent, hálával fogadja áldásait, s megfelelni képes mindazon kötelességeknek, miket valláserköleség, családi és társadalmi lét tőlünk megkívánnak.

Teljes méltánylatban tünteti fel már ezen tényállás azon növelőnek érdemét, kinek sajátos eljárása titkait épen föltárni célozom a végre, hogy mindinkább becsülni tanuljátok az oktatásnak áldásait s a jó növelőket.

Brighman Laura született Amerikában, az egyesült államok egyikében, Uj-Hampshire-ben, 1829-dik évi december 21-dikén. Életkora két első évében életvidor és teljesen ép vala, egész testalkatában semmi hiány, igen szép szemei és kedveltető magaviselete. Ekkor szörnyű gyuladást kapott, mely öt hét alatt megfosztá őt szemei világától, és semmivé tette hallérzékét. Két évig tartott még ezután betegsége, s midőn felépülni kezdett, többé nem láta és hiányzottak halló és szagló érzékei. Négy éves korára már a boldogtalan gyermek sem lát, sem hall, sem szagol, sem beszél vala: majdnem azzá lön, mi a fa, mely él s növekszik a nélkül, hogy

eszmélne lételéről. A körében levő tárgyakról egyetlen fény-sugár nem hat reá, nincsen virág, mely üdítő illatával köszöntené, nincs hang, mely az Isten szép világáról ő hozzá beszélne, vagy legkedvesbjeinek vigasztaló szavairól őt értesítené. Olyan ő, mint a legalsóbb rendű féreg, a polip, mely épen fogódzani tud a földhöz és tápműszerei vannak, hogy megélhessen. A társaslet s ő között kietlen ürnek válaszfala, a világ s öközötté egyetlen érzéközhetősi mód: a tapintó érzék. S valóban ez azon egyetlen batály, mely által engedé a gondviselés, hogy föltámadjon — még földi léte napjaiban — egy másik életre, a lélek és gondolatnak eszmevilágára.

Midőn annyira jutott, hogy önerejüleg mozdulhasson, kezdett tapogatva kémlelni a szobában, aztán sürgött forgott ide s tova a háznál, s így lassankint fogalmat szerze magának az őt környező tárgyakról. Midőn egyedül volt, a házi eszközöket fogdosta, mindazt, mi keze ügyébe esett, jól megvizsgálva, s így tanulta meg többféle tárgyak alakjait ismerni. A nagyobb vagy kisebb terjedelem, többség vagy egység és sulynak arányai szerint kezdé figyelve különböztetni a természet más-más országaihoz tartozó tárgyakat, s egyedül tapintás által ismeré fel, mi az érc, növény vagy állat. Anyjához leginkább ragaszkodván, rajta mindent és annak bármely mozdulatát figyelte, s kezeit megtapogatva eltalálta, micsoda munkával foglalkozik. Mozdulatainak utánzásai ösztönéből annyira jutott, miszerint hat éves korában már tudta kezelni a tűt, hogy némi varrásfélét műveljen. Elméjének nyiltával fokozatosan fejlődni kezdtek erkölcsi tulajdonai. Igen nyájasnak és ragaszkodónak mutatkozik azok iránt, kik szokásos környezetében jól bántak vele, s ezek szülői, testvérei s némely közeli rokonok valának. De minő bajos, szintén legyőzhetlen nehézségű feladat volt, annyi-mennyi közlekedésben állni vele. Vonszolgatni kelle majd ide, majd oda, hogy valamit észrevetessenek vele. Midőn épen eltalálta azt, mit tennie kellett, egy kézzel fejét érinték; s ha nem helyeslést akartak tudtára adni, vállait kelle érinteni. Minden gépszerű jelvezések a szükségnek megfelelők és elégségesek voltak, míg a gyermek teljesen kiskorú. De midőn életkora 7-dik évéhez közelgett, látszott annak szükségessége, hogy valaminő értelmesebb jelvi beszédet kellene immár elővenni, mely által eszméletre hozásék s itélettételre képeztetnék, minthogy különben soha nem juthatandott eszének használatához. Az ily erkölcsi képzésre ható elbánás jó módjának hiánya miatt már kezdé a gyermek éreztetni akarateréjét némi szeszélyesség és makacsság által; szülői nem tudták ezentúl hogyan kezelni és függésben tartani

öt. Belátván azt, hogy erkölcsi jóra s igazra növelni nem képesek, a tartomány műveltebbjeihez tanácsot kérdezni mentek, hogy miképen fejleszthetnék értelmi tehetségével aránylag és párhuzamosan erkölcsiségét ezen oly igen szerencsétlen gyermeknek. A kérdezettek vállat vonítottak, nem tudván oly sükeres módot ajánlani, melynél fogva elmevilágot gyujtani lehessen oly teremtményben, kinél a gondolkodásnak, külvilágra eszmélésnek minden szervei hiányzanak.

Szerencse, hogy dr. Howe urnak, ki Bostonban vakok intézetének igazgatója, tudomására jött a szegény Laura állapotja. Azonnal el is utazott, felkeresni és megtalálni őt. Testileg épnek s igen jó vérmérsékűnek lelvén a gyermeket, felkérte szülőit, hogy bizzák reá, s ő vakjaival együtt felnövelendi. Ezek a legszivesebb örömmel fogadták nemes ajánlatát.

A leányka 1837-iki december 21-dikén jutott Bostonba. Otlétének két első hetében nagyon levertnek látszék, mivel már itt nem ismeré a tárgyakat és egyéneket, melyek és a kik környezék. De aztán fölvidorult, egészen otthon találva magát a sok leánynövendék között, kik barátnőül karolták s szereték őt, s ugy érzé, mintha ujjászületnék hozzá hasonlólag szerencsétlen, hanem már vigasztalódott lények társaságában.

Első gondja volt dr. Howe tanár urnak, bizonyos nyelvet találni föl új növendéke számára. Valóban, ritka ügyes tapintattal fel is találta azt. Szerencsétlen növendéke ügyét azon oldalán fogta fel, melyen egyedül hozzáférhető vala, a tapintó érzéknél s a legerősebben működő életösztönnél, mely ez: enni, hogy megéljünk. Reggelire tejet adatott neki, s azt előre megizelteté vele. Aztán asztalra tevén a tányért, várta, míg önmaga jelét adja annak, hogy kanált kíván. Miután ez megtörtént, fakanált adott kezébe, melynek nyelén féldombormivü ércbötükkal ezen angol szó: spoon (=kanál) vala kinyomva. Mikor ezen bötüket észrevette, akkor ismételve megtapogattatá vele azokat, meghordozva mindenik bötün ujjait, s ugy hagyá enni. Aztán adott neki tányéron föl szeldelt süteménydarabokat, melyekből, hogy ehessék, villát nyujtott kezébe. Ez is fából csinált, s nyelén féldombor ércbötükkal fork (=villa) volt kinyomva, és szintugy sorra tapintgattatá ujjáival. Ebédnél mindezen gyakorlatok ismételtettek folyvást mindaddig, midön észrevehető volt, hogy a leányka fölfogta e két szónak bötüalakjait. Hogy megszoktassa őt ezen tárgyaknak már nem csak alakjuk, hanem rajtok kinyomott jegyek után is megismeréséhez, tapogattatá vele fölváltólag majd egyiket, majd másikat bötüs nyeleiknél fogva, hogy e szerint csupán a tapintás által megkülönböztetni tudja,

melyik a kanál, melyik a villa. Ezen móddal oda képezte a leányt, hogy ily féldombor kinyomatú bötük után minden tárgyat megkülönböztetve nevezni tudott, melyek a háznál közhasználatban forgottak, s a mely tárgyra, eléje tétetvén, ezen fajú bötük alkalmaztatának, azt ő, ujjaival tapintás után fölismerni értette. Midőn e szerint a közhasználatu nevekről már jókora terjedelmű szótára volt, arra elvezetni próbálta őt, hogy ezen névszók jegyeit maga szerkeszsze egybe. Elővette p. o. a fork szónak négy bötűjét az ismert alakzatokban, melyek a nyomdászati bötüknek megfelelők voltak, és egyenkint jól megtapintgattatván, midőn észrevette, hogy Laura megkülönböztetni tudja azokat egymástól, hagyá neki, hogy szórja szét az asztalon s aztán önmagától szerkeszsze azon rendbe, melyben a szétszórás előtt voltak. És ő valóban újra meg újra tapintgatva, fölismergetni kezdé és több rendbeli bajos kísérletek után egyszer sikerült neki visszaállítani előbbi bötürenddel a fork szót. Kimondhatlan az öröm, melyet érzett a szegényke, midőn észrevevé, hogy önerejéből tudja már újra csinálni s jól szerkeszteni ez egyetlen szót. Erősen tapsolt kezeivel, és ajkaihoz vivén növelője kezét, szenvedélyesen csokolá. Valóban, ez volt életére nézve az elhatározó pillanat. Elvégre beszélésmóddhoz jutott már; az abc-nek négy bötűjét ismeré, s e négy bötűvel százféle tárgynak adhatott nevet.

Ily féldomborművü s külön darabokban mozogható bötükészlettel arra vezeté dr. Howe a leánykát, hogy a körében levő házi eszközökre illesztett névbötüket egybeszerkeszteni tudja. Ekkor aztán nem sok idő telt bele, hogy az ABC minden bötűjét megismervén, az általa felfogott szókra ügyesen alkalmazva kezelé.

Ennyi ismerettel már oda képesült, hogy eléje adott bármely tárgyat nevével jelölhetett, és valahányszor p. o. vizre vagy kenyérre stb. szüksége volt, elővette kis szekrényét, melynek megfelelő osztályaiba elrendezve voltak az ABC bötűi, s összerakván az illető szót, mintegy kimondá, azaz kifejezte, és szükségleteinek eleget tettek.

Ezen ügyességet még nagyobb tökélyre viendő, azon ügyekezett a jó növelő, hogy a süketnémák könnyebbszerű nyelvezetére tanítsa növendéket. E végre még egyszer végig tanultatá vele az ujjakon jelvezett ABC-t. Ő maga elkezdé növendéke ujjaival végig tapintgatni a féldombor a bötüt, s aztán hagyá, hogy magától ugyanazt a mint tőle tanulta, épen úgy tegye, egy bizonyos kézlendülettel azt fejezvé ki, a mi a legyen. Ezután b-t tapintatott, s megtanítá ugyanazt

ujjak által is kifejezni s így tovább. Ekkor már önmaga is próbálgatja a leánya: ismert szavakat jól tudott kézlendületi bötükkel szerkeszteni, s a mely tárgyat ily módon megjelölt vala, növelője azonnal biztosítá őt annak ugyanazonságáról.

Ily szép előmenetel után az következők, hogy írásbeli bötüjegyeket is ismerjen a leánya. Midőn tehát az ő szokott bötüivel valamely szót kifejezett, növelője a kellő választ írásbeli jegyekben adta, egyszersmind azt is megértetvén vele, hogy másokkal magát érülködésbe teendő lévén, bizvást használhatni fogják az ő kettőjük modorát. Így létesült közöttük bizonyos levélszerű neme a közlekedésnek, mely több rendbeli kérdésekből és feleletekből állott, s melyek sorozata úgy volt szerkesztve, hogy ez által, a mennyiben lehető, fokozatosan fejlesztessék s gyarapuljon a szegény növendék elméjének már ekkorig szerzhetett tudománykészlete.

Alighogy megszokta a leánya gondolatai kifejezésének ez ily alkalmas módját, ösztönszerűleg mutatkozik nála rendkívüli tudvágy. Mindenről értesítettni kívánt. Egész napon, néha éjente is képzeletbeli párbeszédöket folytatott ujjain. Képzelé, hogy jobb keze tanító, a bal tanítvány. Jobbján szökat szerkesztett, s midőn az sükerült, élénk örömben hizelgett annak balkezével. Ha észrevette hogy hibázik, ugyanazon balkézzeel megfenyíteni s jóra hozni próbálta a téveteg jobbot. Ezen bámulatos öngyakorlásokban teljes öröme tölt s viharos kedvtelés tört ki lelkéből.

Egy egész és fél év alatt megtanult már irni és beszélni, azaz mintegy írva beszélni ujjáival, s kezdett általmenni a legeleniebb s egészen érzéki ismeretekről a kevésbé érzéki, elvontabb eszméleltre vagy épen erkölcsi érzelmekre is. Ekkor engedte meg dr. Howe az édesanyának, hogy őt meglátogatni jöjjön. Egészen váratlanul érkezett ő meg Bostonba. Laura szobájába lépve, ezt önmagával játszadözva lelta s épen táncoló örömben. Az édesanya megállva figyelte őt a legnagyobb érdekeltséggel. A leánya történetesen beléütközött, s azonnal föltevé magában, hogy kiismerje az utjában állott tárgyat. Kezdé tapogatni ruháit, karjait, de nem bírta fölismerni az alakot; emlékező tehetsége semmi biztos támpontot nem nyujta e részben. Idegen gyanánt vevé, elfordult töle, mint a ki nem érdekli őt, és folytatta játékát. E nem várt távolodásra alig fojthatá el szivbánatát az édes anya. Leoldá nyakáról a korallfüzért, melyet viselni szokott akkor is, midőn Laura még otthon volt, s a leánykának nyujtá. Ez azt megtapintva, örömmel köríté nyakára, s dr. Howe urat keresni indult, hogy vele is megtapintassa, őt is értesitse ezen való örömeről. Egy

fülbevalóját is levevé az anya, oda nyujtá leányának, melyet ő egyideig ismét tapintgatván, majd homlokát megüté, mintha önmagába mélyedve, bizonyos régi emléket kutatna lelkében. Már ekkor a reménynek egy szikrája gyuladott az édes anyai szivben. Laurája oldala mellé ült s kezeivel simogatni kezdé őt. E nyájaskodásra kevésbé megindultnak látszék a leányka, utóbb egyik kezét fogván az édesanyának, fölgerjedt tudvágyal tapintgatá. Majd hirtelen kipirult, mint fellobbanó tűz, lélekzetét hosszan és akadozva szedé, érütései gyakoriabbak és rohamosak levének: a legélénkebb izgalom támadott lelke mélyében. Ekkor az édes anya érzelemkitöréssel szoritá keblére leányát, s ez, mintha új életre támadna, nyakán ölelte őt viszont s úgy szólva, szinte megfojtá csókjaival. Hosszu volt az ölelközés, végtelen a csokolódzás, miközben ez ily érdekes látmányra senki sem volt a jelenlévők között, a ki visszatartóztatni képes lenne az elérzékenyülésnek hatalmasan előtörő könyeit.

Nem sokára aztán, hogy édes anyját fölismeré, jelvet kivánt a leányka annak kifejezhetésére; dr. Howe pedig szive fölé rakta ki a szokott böttükkel e szót: anya. Edes örömmel fogá Laura és szenvedélyesen csokolá e szót, s azonnal kezdé annak böttüit elszórni meg összerakni, tapsolva örömeben s meghatóan fejezve ki azon való csudálkozását, hogy az ABC-nek ily kevés böttüjéből áll azon legszebb és leggyönyörűbb szó, melyet csak érthetett s érezhetett valaha.

Midön észrevevé a növelő, mily érzelemgazdag a leányka keble, elérkezettnek hitte az időt, hogy csodaművét a tökélyhez még egy jó lépéssel közelebb vigye.

Ismerve már a tárgyak neveit, azok minőségének öntudatos megkülönböztetésére volt elvezetendő. Kezdé azon, hogy édes gyümölcsöt izleltetett vele, majd fanyar és savanyu izűt. Midön az előbbit izlelgeté, mindannyiszor az ő mozgó böttüivel e szót kelle összeraknia: édes; midön az utóbbit, akkor ezt: savanyu. Ezen gyakorlatok által megtanulta ismerni a tárgyak minőségjegyeit, s midön ilyenre vagy amolyanra volt szüksége, a tárgynév után annak tulajdonságát is kifejezé.

A melléknevekről az igenevekre vagy határozókra lön az átmenet. Tanítója pénzt tett a kalapnak majd alája, majd föléje; első esetben ezt tanitá meg növendékének: pénz a kalap alatt, — és megfordítva. Aztán önmagától ismételtetett a leányka, minden keze ügyébe jött tárgyat fölhasználva e végre, mignem ily móddal fokozatosan fejlesztetvén, a hosszúság, szélesség, magasság stb. mértékeinek fogalmára is eljutott.

(Vége köv.)

Gonda László.

A gyámintézet és a tanító.

Ismeretes e lapok olvasói előtt, hogy mult évben az ev. egyetemes gyámintézet, melynek célja szegény gyülekezetek és iskolák fölsegítése, megalakult. Most azon örvendetes tudósítással szolgálhatunk, hogy ez intézetnek gyümölcsei létezésének első évében is már izlelhetők valának; mert összesen 7000 forintnál több adatott szükölködő egyházak és iskolák gyámolítására. Maga a gyámintézeti közgyűlés alkalmával is 2000 frtnál több osztathatott ki hasonló célokra. Isten megáldotta tehát itt is a buzgó törekvést. És noha ez még nem sok a roppant szükséghez képest, de kezdetnek minden esetre kielégítő. Mert ha a németországi Gustav-Adolf-egylet, mely most csaknem 200,000 tallérról rendelkezik évenként, létezése második évében csak 1600 tallérnyi segélyt volt képes nyújtani: nem gerjeszti-e bennünk azon reményt, hogy ily kezdet után fényesebb sükert várhatunk?

De hogy e célt elérhessük, nem szabad tétlenül összeguggnunk kezeinket, hanem tennünk kell, a mennyit tehetünk a szent cél elérhetése érdekében. A tanítónak is szép tevékenységi tér jutott e tekintetben. Vagy nem érdekli-e őt, mint az evang. egyház tagját mindaz, mi ez egyház javára, fölvirágzására szolgálhat? Nem köteles-e ő jó példával előremenni, hol Isten országának terjesztése forog kérdésben? — Azonban még közelebről is érdekelve van ő annyiban, amennyiben a gyámintézet egyik lényeges föladata: a szegény iskolákról is gondoskodni. A ki tehát nem akar csupán bérenc lenni, az mig egy felől örül, ha működési körén kívül is virágzásnak indul az iskolaügy, más felől maga is hozzájárul fölvilágosítással, jó tanácssal, példával az iskola- és növelésügy emeléséhez.

Azonban könnyen azon ellenvetést tehetné valaki, hogy a tanító egy részt szük hatásköre, más részt csekély jövedelme miatt nagyon keveset képes az ügyön lendíteni. Csak ezt ne hitessük el magunkkal. Sőt inkább az én meggyőződésem szerint a tanító nagyon is sokat tehet e tekintetben, és pedig az iskolában szintűgy, mint azon kívül. Példaül vannak bizonyos időszakok, midön növendékei néhány krajcárt szoktak kapni szülőiktől, rokonaiktól. Nem hangolhatja-e akkor oda a tanító gyöngéd lelkeiket, hogy bennök a jótékonyság boldogító érzete fölébredjen, és hogy csekély összegök egy részét az egyház oltárára letenni siessenek? Igaz, hogy ez

úton nem lehet nagy összegeket gyűjteni; de hiszen a tenger is egyes csöppekből áll. Azon kívül pedig sokkal többet ér itt az erkölcsi hatás, a mennyiben egy felől a kisdedek hozzászoknak az egyházra való adakozáshoz, más felől gyermekeik példáján a szülők is lelkesülnek, tenni annyit, megnyit körülményeik engednek. — Továbbá a tanító gyakran jó érintkezésbe a szülőkkel s más egyháztaggal. Mi kedvező alkalom nyílik itt a gyámintézet eszméjének megkedveltetésére! Mennyi félreértést, balvéleményt eloszlathat, mennyi akadályt elháríthat!

De ebből önkényt követkőzik, hogy maga a tanító legyen előbb hű barátja e jótékony intézetnek. Ilyen pedig lehetetlen, hogy ne legyen, ha valódi tanító s buzgó protestans, ki hevülni tud a magasztosabb érdekekért. —br—

TÁRCA.

Külföldi tanügyi szemle.

Prága városa képviselő testülete september 11-diki gyűlésében elhatározta valamennyi városi iskola csehesítését. Azon indítványt, hogy minden városrészben egy külön német iskola állíttassék, elvetették, mi miatt a városi német képviselők óvást téve, a termet elhagyták, föntartván maguknak jogaik szorgalmazását.

Württembergben a tanítók nyugdíjazása szabályoztatott, alapúl vetetvén a többi államhivatalnokok nyugdíjazása. Nyugdíjra jogosít a 65 éves kor, hivatalképtelenség és egy évnél tovább tartó betegség. A nyugdíj mennyisége következő: 9 évi hivataloskodásig semmi, 10 évi szolgálat után a jövedelem 40%-ja, ezentúl évenként $1\frac{1}{2}\%$ -kal növekszik, tehát 20 év után $65\frac{2}{3}\%$, 30 után $73\frac{1}{3}\%$, 40 után 90%. Ezután a növekedés megszűnik.

Berlinből felszólítást intéztek a növelésbarátokhoz, hogy a Jahn tiszteletére emelendő emlékre adakozzanak.

Üzenetek.

Több előfizetőnknek. Két hét óta a reclamatióknak egész halmaza érkezett ismét. Frgyelmeztetjük t. előfizetőinket, hogy lapjaikat előbb lakásuk postahelyén szorgalmazzák. Ott a baj. Nevezetes, hogy van előfizetőnk, ki sept. közepeig két számmal többet nem kapott.

Nyomatott Szegeden, Burger Zsigmondnál.